

Jozef Hanula

Reminiscencie

Výstavný projekt je prvou prezentáciou diel v ucelenom koncepte zo zbierok slovenských galérií a zo súkromných archívov. Projekt prezentuje diela z najprínosnejšieho obdobia tvorby umelca v kontexte vývoja slovenského výtvarného umenia. Výnimočné diela s autentickým slovenským folklórom doby otvorili nové smerovanie slovenského umenia, kedy sa do popredia dostalo zobrazenie prostého ľudu a uzuálneho života. Projekt je výstupom odborného výskumu, ktorý nadväzuje na prehodnotenie diela v stálej expozícii Jozefa Hanulu zo zbierky Galérie umelcov Spiša. Výstava je uvedená v rámci dramaturgického cyklu *Profily / Umelci Spiša*.

Výstava približuje tvorbu Jozefa Hanulu cez významné diela z galerijných zbierok na Slovensku (Slovenská národná galéria v Bratislave, Liptovská galéria Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši, Východoslovenská galéria v Košiciach, Stredoslovenská galéria v Banskej Bystrici, Galéria umenia Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch, Galéria umelcov Spiša v Spišskej Novej Vsi), zo súkromných archívov a z pozostalosti autora. V zbierkovom fonde galérie sa nachádza 72 malieb, kresieb, skíc a štúdií, ktoré ilustrujú vývoj Hanulovej tvorby počas celého tvorivého obdobia. Ďalších 265 položiek obsahuje archívny fond z pozostalosti autora, kde prevažnú časť tvoria návrhy a skice k nástenným maľbám.

Skladba výstavy interpretuje rané diela v podobe kresbových náčrtov, skíc a neskoršie realistické maľby s dôrazom na individualizáciu subjektu. Kontrast ráznej zmeny námetu a orientácie na tradíciu slovenského národa je zjavný vo veľkoformátových olejomalbách z rurálneho prostredia. Chronologický vývoj prezentovanej tvorby uzatvárajú prípravné návrhy sakrálnych realizácií, s opätovne včleneným rustikálnym motívom.

Výstavný projekt *Reminiscencie* je poctou významnej maliarskej a pedagogickej činnosti slovenského umelca. Prínos Jozefa Hanulu pre slovenskú kultúrnu sféru tkvie v akcente predovšetkým na ľudovo-žánrovú tematiku. Umelec na prelome 19. – 20. storočia vytvoril diela, v ktorých sa prepracovanosť formy spájala so snahou o psychologizáciu v portrétnom zobrazení, o zachytenie dobových momentov. Obdivoval ľudové zvyky, piesne, tance, prepracovanosť a odlišnosť krojov a tieto znaky uplatňoval nielen v žánrových výjavoch, ale preniesol profánne motívy do sakrálného prostredia.

Mgr. Kamila Paceková – GUS,
kurátorka výstavy

O autorovi

Jozef Hanula sa narodil 6. apríla 1863 v Liptovských Troch Sliachoch v rodine roľníka a ľudového rezbára. Prvé odborné štúdium absolvoval na budapeštianskej Krajinárskej škole a prípravke pre profesorov kreslenia v rokoch 1881 – 1882 u profesorov Imre Gregussa, Bertalana Székelyho a Karola Lotza (štúdium prerušil z dôvodu vojenskej služby v Prešove, Košiciach a Hercegovine, 1882 – 1885). V rokoch 1886 – 1889 pokračoval v štúdiu v Budapešti na Uhorskom kráľovskom ústave pre kreslenie a profesorov kreslenia. V ďalšom výtvarnom vzdelávaní pokračoval v Mníchove, najprv v súkromnej škole Simona Hollósyho (1891), navštevoval aj ateliér Jaroslava Věšína, a napokon v rokoch 1892 – 1896 štúdiom na Kráľovskej bavorskej akadémii výtvarných umení. Bol žiakom profesorov Gabriela von Hackla, Karola Marra a Franza von Defreggera. V roku 1898 kúpil starú zemiansku kúriu Keresztfalvyho v Chrašti nad Hornádom a založil si rodinu. V apríli 1919, keď bolševické vojská Maďarskej republiky rád začali obsadzovať Slovensko, sa natrvalo presťahoval do Spišskej Novej Vsi. Neskôr bol ustanovený za učiteľa slovenčiny na reálke v Žiline, od apríla 1919 do augusta 1932 pôsobil ako výpomocný učiteľ slovenského jazyka a kreslenia na Štátnej meštianskej škole v Spišskej Novej Vsi. Popri tejto práci spolupracoval pri vydávaní prvých slovenských novín na Spiši – „Tatry“, ktoré redigoval. Od roku 1920 bol predsedom Štefánikovej besedy, prvého slovenského spolku na území Spišskej Novej Vsi. Bol zakladajúcim členom Spolku výtvarných umelcov v Martine a dlhé roky predsedom výtvarného odboru Matice slovenskej. V roku 1938 mu bola k jeho 75. narodeninám udelená za celoživotné dielo „Štefánikova umelecká cena za výtvarné umenie“ ako tretiemu po Martinovi Benkovi a Ludovítovi Fullovi a v roku 1941 bol menovaný laureátom štátnej ceny „za celoživotné dielo na poli výtvarného umenia maliarskeho“. V roku 1940 Matica slovenská v Martine vydala knižne jeho „Spomienky slovenského maliara“. Zomrel 22. augusta 1944 v Spišskej Novej Vsi, kde je aj pochovaný.

Kurátorka: Mgr. Kamila Paceková – GUS
Produkcia: Mgr. Kamila Paceková, Mgr. Lenka Kráľová – GUS
Grafika: Mgr. art. Ivana Babejová, ArtD. – GUS
Preklady: Bc. Gavin Cowper
Produkcia: Galéria umelcov Spiša
– kultúrne zariadenie Košického samosprávneho kraja

O výstave

About exhibition

profily
profiles

„Životné, maliarske dielo Jozefa Hanulu po všetkom spomenutom budeme preto pokladať za ohnivko, ktoré plynule a dejinne spája romantický svet alebo pietistický svet maliarov roku 1848 – 1849 Petra Bohúňa a Jozefa Božetecha Klemensa so svetom novodobého umenia slovenského. Je práve takým dejinným ich pokračovateľom, akými pokračovateľmi literárnej a národnovýchovej tradície štúrovcov bola vrstovnícka generácia Jozefa Hanulu v osobách a v diele Hurbana-Vajanského, Hviezdoslava, Kukučina, Škultétyho a iných.“

Jozef Cincik, úryvok z doslovu, *Spomienky slovenského maliara*

Výstava REMINISCENCIE interpretuje pohľad na základné východiská a uvádza chronologický vývoj tvorby umelca v koncepte siedmich tematických celkov. Komparácia diel – ľudový prvok verzus mestský motív – poukazuje na záujem autora o ľudský element, ktorý je v jeho diele mnohokrát zobrazovaný v rôznych polohách.

V úvodnej miestnosti **Rudimentárne východiská** sú prezentované prvé výtvarné práce Jozefa Hanulu, zobrazujúce podobizeň biskupa Juraja Částku (Ak 95) a portrétnu štúdiu dominikánskeho mnícha a renesančného maliara Fra Angelica (Ak 96). Tieto práce boli akosi skúškou, pri ktorej biskup zhodnotil jeho kresliarske zručnosti. Po posúdení maliarskych kvalít sa rozhodol, že bude finančne podporovať jeho výtvarné vzdelanie. Výstavný koncept dopĺňa portrét Jozefa Hanulu, ktorý namaloval Giorgio Szoldatics počas umelcovho pôsobenia v Kaloči. Priestor dopĺňajú prípravné skice aktov zo študentských čias v Budapešti (1881 – 1889).

V druhej miestnosti, v rámci tematického celku **Hanulove štúdiá**, je značná pozornosť venovaná kresbovým skiciam a štúdiám, ktorých bohaté zastúpenie v zbierke galérie je prezentované v kabinetnom rozložení. Ústredný akt sediaceho chlapca je jednou z ukážok veľkoformátových kresieb uhl'om, ktoré sú súčasťou stálej expozície Jozefa Hanulu. Diela patria do obdobia mníchovských štúdií (1892 – 1896). Kompozičnú skladbu aktov dopĺňa kresba uhl'om (K 914, zo zbierky Východoslovenskej galérie) – ateliérová štúdia sediaceho mužského aktu a v intenciách impresionizmu ladená olejomal'ba ženského aktu (O 770, zo zbierky Slovenskej národnej galérie). Znalosť anatómie a jej dokonalé maliarske či kresliarske prevedenie demonštruje sadrový model mužského aktu, ktorého autorom je Jozef Hanula. V zbierkach sa objavujú aj impresívne krajinné scenérie – lokácie, ktoré Hanulu oslovili.

V tematickom celku **Cesty – Miesta** sú interpretované krajinné panorámy na plátnach komorných rozmerov.

Programový blok **Meštiacky vs. rurálny motív** je prehľadom štýlového obratu, ktorý súvisel so zmenou lokality – presunom autora na územie dnešného Slovenska (1896). V portrétoch z mníchovského obdobia uplatnil secesný symbolizmus, zobrazil aj osobnosti súdobého kultúrneho života i blízkych priateľov. Portrét Fraňa Jančeka je v dialógu so sadrovým odliatkom súsošia sv. Trojice Alexandra Belopotockého. Jedná sa o kópiu diela, ktorú odliel Janček (bol veľkým obdivovateľom diel Belopotockého). Zatiaľ čo mníchovské obdobie reprezentujú portréty urbánneho charakteru so secesným vplyvom, v prostredí slovenskej rustikálnej atmosféry začal tvoriť inak. Do pozornosti dáva dedinského človeka s jeho typickými atribútmi (všima si kroje, zvyklosti a štýlové odlišnosti regiónov). Výber diel s rurálnou tematikou zastupujú diela zo zbierky Slovenskej národnej galérie, Liptovskej galérie P. M. Bohúňa, Východoslovenskej galérie i zo súkromnej zbierky a ponúkajú pohľad na vývoj a uchopenie rustikálnej témy od roku 1902 až po rok 1938 (*Za frajerom*, O 100, replika, okolo 1910, zo zbierky Slovenskej národnej galérie). Výstavný koncept dopĺňajú početné objednávkové portréty, ktoré naďalej realizoval aj po návrate do rodného kraja. Výber zo zbierok Galérie umelcov Spiša, Slovenskej národnej galérie, Východoslovenskej galérie a Stredoslovenskej galérie ponúka heterogénny pohľad na portrétnu tvorbu Jozefa Hanulu. Priestor dopĺňajú autentické maliarske kufre so zachovanou výbavou, ktoré približujú prácu maliara a dýchajú históriou. Sprievodná videoprezentácia zahŕňa komplexný prehľad tvorivej cesty umelca.

Posledná miestnosť uzatvára výstavu ukážkou diel, ktoré sa viažu k obrazu *Smrť Tomoryho v bitke proti Turkom pri Moháči* z roku 1896 (**Príbeh Tomoryho**), portrétmi detí (**Detický motív**) a dielami reprezentujúcimi sakrálnu nástennú realizáciu umelca (**Sakrálné elementy**), ktoré tvorili výraznú časť autorovej neskoršej tvorby. Tému veľkoformátovej maľby, ktorej existencia je dodnes neznáma, rozpracoval Hanula vo viacerých štúdiách, prípravných kresbách i sadrových modeloch. Výber diel zo zbierky Slovenskej národnej galérie približuje percipientovi zaniatenosť, s akou autor pristupoval k zvolenej téme. Podrobné štúdium historických faktov a biografie Tomoryho, štúdiom autentických zbraní v danom období či simulácie boja a postojov s komparistami, to všetko svedčí o dôslednej príprave, ktorú môžeme sledovať na zachovaných maľbách. Detské portréty nasledujú príklad zobrazení mestských žien so zamysleným výrazom, v ktorých sa odráža secesný motív. Autor ich zobrazuje pri konkrétnej činnosti, obdobne, ako to môžeme sledovať v rurálnych portrétoch. Sakrálna tematika sprevádzala Hanulu od príchodu na Slovensko nepretržite. Vytvoril množstvo návrhov pre realizácie nástenných malieb v kostoloch, ktoré sú v archívnej pozostalosti Galérie umelcov Spiša. Zobrazil rôzne sakrálné témy, ktoré ozvláštnil o zobrazenie obyčajného človeka v autentickom dobovom odevu. Religiózne témy rozpracoval aj v olejomal'bách väčších formátov, ktoré sú na výstave zastúpené z výberu zbierky Slovenskej národnej galérie.

Výstava interpretuje ucelený pohľad na celoživotnú tvorbu Jozefa Hanulu a je ojedinelou prezentáciou hodnotných diel, ktoré radia autora k predchodcom slovenskej moderny.

Mgr. Kamila Paceková – GUS,
kurátorka výstavy

O výstave

About exhibition